

Ю Д З І Ф

“Камедыя” ў 2-х дзях
па матывах “Кнігі Юдзіф” у перакладзе Францыска Скарыны

А с о б ы:

Ю д з і ф, маладая габрэйка з Вефуліі, Ж а н ч ы н а ў Інтэрмедыі

А л а ф е р н - асірыйскі ваявода і Г а л а в а ў Інтэрмедыі

М э л х о л а, служка Юдзіфі

С у с а – вефулійскі пісец

Х а б р ы с - вефулійскі старэйшына

О з і я – вярхоўны вефулійскі старэйшына

А х і о р – дарадца і сябра Алаферна

Н а в а х у д а н о с а р, асірыйскі цар і самазваны бог

“Дозволена нам сия книга Иудиѳ чести к нашему научению, абыхом, яко зерьцало, жену сию преславную пред очима имеюще, в добрых делах и в любви отчизны не толико жены, но и мужи наследовали и всякого тружания и скарбов для посполитого добра и для отчизны своея не шкодовали, понеже от прирочения звери, ходящие в пустыни, знают ямы своя; птицы, летающие по въздуху, ведают гнезда своя; рыбы, плавающие по морю и в реках, чуют виры своя; пчелы и тым подобныя боронят ульев своих, -- тако ж и люди, игде зародилися и ускормлены суть по бозе, к тому месту великую ласку имають”.

Ф. Скарына. Прадмова да кнігі “Юдзіѳ”

Інтэрмедыя першая

На невялікім пастаменце пасярод сцэны ўзвышаецца чалавечая **Г а л а в а**. Прыхіліўшыся да пастаменту спіць **Ж а н ч ы н а** ў плашчы. Побач навалена гара запыленых кніг, карцін, вінілавых плытаў.

Спачатку вочы **Г а л а в ы** заплюшчаны, але потым павекі павольна ўзнімаюцца, **Г а л а в а** няспешна адплюшчвае адно вока, потым другое і па-змоўніцку падміргвае глядачам у зале.

Г а л а в а. Прывітанне, даражэнькія! Вы ўсё-ткі прыйшлі? Зрэшты, я вам не дзіўлюся: цікава паглядзець камедыю, у якой галоўнаму герою адсякаюць галаву. Вельмі забаўна. Так, я – галава асірыйскага ваяводы Алаферна. Самая славетая Галава ў свеце. Пэўна,

вы бачылі мяне на гравюры Скарыны ў “Бібліі”, на карцінах Бацічэлі, Кранаха, Караваджа, Рубенса, Рэмбранта, Клімта і іншых мастакоў. Чыталі творы Ганса Сакса, Марціна Опіца, Фрыдрыха Гебля, Томаса Мура, Жана Жыраду, а таксама опусы шматлікіх графаманаў, імёны якіх я не хачу называць. Праўда, з кожным годам канкурэнцыя мне расце: галава Іяна Хрысціцеля, галава Берліоза, галава прафесара Доўля ўрэшце. Асабліва непакоіць мяне папулярнасць Галавы Іяанна, з якой мяне часта блытаюць. Хаця я схільны лічыць гісторыю Іяна Хрысціцеля плагіятам. Усё ж такі мая гісторыя здарылася на шэсць стагоддзяў раней. Вобразы Ірадыяды і Саламеі відавочна спісаны з маёй забойцы, а каталіцкія святары лічаць яе нават прадвестніцай Дзевы Марыі, што, на маю думку, з’яўляецца тэалагічнай эквалібрыстыкай і выклікае скептычную ўсмешку.

Жанчына, якая спала, прыхіліўшыся да пастаменту, раптоўна прачынаецца і азіраецца навакол.

Ж а н ч ы н а. Які сёння дзень?

Г а л а в а. 14 ліпеня 2016 года. *(Удакладняе)*. Ад нараджэння Хрыстова.

Ж а н ч ы н а. Ты можаш назваць нармальную дату?

Г а л а в а. Трэба прызвычайвацца да сучаснага календара, Юдзіф. 8-га дня месяца тамуза 5777-га года ад стварэння свету, калі ты гэта хочаш ведаць.

Ж а н ч ы н а. Я хачу ведаць, колькі засталася да канца свету. І колькі нам яшчэ пакутваць разам.

Г а л а в а. Чаму ты называеш нашае таварыства пакутай? Мне, напрыклад, прыемна быць з табой разам. У нас ёсць кнігі, карціны, вінілавая плыты. Пастаў, калі ласка, араторыю Вівальдзі пра маю

трагічную смерць, каханая.

Ж а н ч ы н а. Зноў?

Г а л а в а. Ты ж ведаеш, гэта мая ўлюбёная плыта.

Жанчына неахвотна ўстае, знаходзіць сярод кніг і вінілавых плытаў патрэбную і ўключае прайгравальнік. Гучыць арыя Вандроўніка з араторыі Антоніа Вівальдзі “Трыумф Юдзіфі”.

Г а л а в а (*да гледачоў*). Спачатку я крыўдаваў на яе за сваю ганебную смерць. Але за пару тысячагоддзяў пакуль мы знаходзімся *тут*, перадумаў. Урэшце, гэта ж яна, Юдзіф, зрабіла мяне бесмяротным. Хто зараз памятае імёны асірыйскіх палкаводцаў, якія былі да мяне і пасля мяне, хто памятае імёны нашых цароў і нават нашых багоў, а імя Алаферна, па-здрадніцку забітага габрэйкай Юдзіф, ведае кожны культурны чалавек. (*Углядаецца ў твары гледачоў*). Я спадзяюся, тут сабраліся культурныя людзі?

Ж а н ч ы н а (*да Галавы*). Чым мы будзем займацца сёння?

Г а л а в а. Пачытай мне ўслых адзін з раманаў.

Ж а н ч ы н а. Я стамілася чытаць. Ва ўсіх раманах той самы сюжэт і ты ведаеш яго на памяць.

Г а л а в а. Можам уявіць сабе візіт у карцінную галерэю. Ты развесіш карціны...

Ж а н ч ы н а. Не. На ўсіх карцінах намаляваны тыя самыя персанажы.

Г а л а в а. Тады будзем слухаць музыку.

Жанчына рашуча выключае прайгравальнік.

Г а л а в а (*нясмела*). Не хочаш “Трыумф Юдзіфі” Вівальдзі,

можна “Перамогу Юдзіфі” Скарлаці.

Жанчына заціскае рукамі вушы.

Г а л а в а. Што ж, можам проста памаўчаць.

Ж а н ч ы н а (*апускае рукі*). Я стамілася маўчаць... Які сёння дзень?

Г а л а в а. Я табе ўжо казаў.

Ж а н ч ы н а. А колькі засталася да канца свету? Да Божага Суда?

Г а л а в а (*паньла*). Невядома, які будзе вырак, Юдзіф. І які Бог нас будзе судзіць: твой, мой, а, можа, іхні? А *тут* у нас ёсць кнігі, карціны, вінілавая плыты. Ёсць мы.

Ж а н ч ы н а. Я не магу больш чакаць. Давай яшчэ раз паспрабуем, Алаферн.

Г а л а в а. Што паспрабуем?

Ж а н ч ы н а. Знайсці выйсце. Зразумець: чаму мы тут, разам?

Г а л а в а. Варвар-язычнік і праведная іудзейка... Не трэба, каханая. Мы зноў заблытаемся і ты будзеш плакаць.

Ж а н ч ы н а. Апошні раз, я прашу цябе. З самага пачатку.

Г а л а в а (*уздыхае*). Зноў апошні?.. Добра... Пачынай.

Ж а н ч ы н а. Не, пачынай ты. Шчыра. Скажы, чаму ты прывёў асірыйскае войска пад сцены майго горада? Ты, медыец, які павінен быў ненавідзець цара Навахуданосара не менш за нас, іудзеяў...

Г а л а в а (*да гледачоў*). Я забыўся вас папярэдзіць, шаноўныя. Слова “камедыя” на афішы спектакля зусім не азначае таго, што вас чакае смешнае прадстаўленне. У часы Шэкспіра, якога я лічу узорам для наслідавання, камедыяй называліся п’есы са шчаслівым фіналам. Напрыклад: “Камедыя пра ахвяру Аўраама”, “Камедыя пра

няплоднасьць святой Ганны”, “Камедыя пра пакуты Хрыста”. Зрэшты і тут мяне агортвае сумнеў. Аўраам не прынёс-такі ў ахвяру свайго сына, Ганна ўрэшце зацяжарыла, а Хрыстос уваскрос. Чым на іх фоне магу пахваліцца я?

Дзея першая

З’ява першая

Нінея, сталіца Асірыйскага царства. У вялікую тронную залу палаца цара Н а в а х у д а н о с а р а ўваходзяць ваявода А л а ф е р н і ягоны дарадца А х і о р. Бачаць, што на троне нікога няма, але ўсёроўна схіляюцца ў паклоне.

А л а ф е р н. Вітаем цябе, Ваша адсутная Вялікасць.

А х і о р (*азіраецца*). Цар Навахуданосар не спяшаецца нас прыняць. Хаця ганец казаў, што справа спешная.

А л а ф е р н (*пазяхае*). Хацеў бы я ведаць, якая?

А х і о р. Не цяжка здагадацца. Цар хоча падзякаваць свайму выбітнаму палкаводцу, які заваяваў для яго новыя землі. І, напэўна, шчодро ўзнагародзіць.

А л а ф е р н. Ці варта дзеля такой прازیчнай нагоды будзіць палкаводца ні свет, ні зара... Ах, Ахіор, я бачыў такі дзіўны сон. Нібыта сама багіня Іштар прыйшла да мяне ў спачывальню, з жарсцю абдымала мяне і асыпала пяшчотнымі пацалункамі. А тут недарэчны ганец ад Навахуданосара. Я прачнуўся на самым цікавым месцы.

А х і о р (*робіць засцерагальны знак рукой*). Мардук нам у помач! Сцеражыся, Алаферн! З’яўленне багоў не заўсёды прыносіць чалавеку ўдачу. Можна і добра, што ты своєчасова прачнуўся.

А л а ф е р н. Я ведаю, Ахіор, што ты вельмі набожны чалавек. Як сапраўдны аманіт. Але мы, медыйцы, у пытаннях веры не такія

дысцыплінаваня. Не паверыш, але ў абдымках прывіднай багіні я нарэшце адчуў сябе шчаслівым і споўненым. Яна трымала маю галаву на сваіх каленях, гладзіла мяккімі далонямі валасы...

А х і о р (*перапыняе*). А як ты пазнаў, што гэта была менавіта Іштар?

А л а ф е р н. А якая іншая жанчына прыходзіць у спачывальню да мужчыны з мячом у руцэ? Толькі яна, багіня вайны і кахання. (*Усміхаецца*). Але нават, калі гэта была не Іштар, а проста смяротная жанчына, сузіраць у сне яе прыгожае аблічча мне больш даспадобы, чым на яве – пахмурнае аблічча цара Навахуданосара!

Чуецца прыглушаны смех, потым рыпенне нябачных колаў. Хітра сканструяваны трон няспешна паварочваецца вакол сваёй асі і вачам А л а ф е р н а і А х і о р а прадстае аблічча цара Н а в а х у д а н о с а р а, пахмурнае і злавеснае.

Н а в а х у д а н о с а р. Цешуся з тваго выбару, Алаферн!

А л а ф е р н, А х і о р (*разам*). Ваша Вялікасць! (*Падаюць на калені перад тронам*).

Н а в а х у д а н о с а р. І нават не крыўдую. Хіба можна крыўдаваць на сябра маладосці, якому я абавязаны царскім тронам? На выбітнага палкаводца, які заваяваў для мяне ўвесь Усход? Устаньце, мае верныя служкі! Рады вітаць вас у сваім палацы! (*Навахуданосар робіць знак рукой, Алаферн і Ахіор узнімаюцца з кален.*) Дакладвайце, якія землі далучылі вы да маёй імперыі гэтым разам?

А л а ф е р н. Мой цар, згодна з тваёй воляй мы гэтым разам скіравалі наша войска на Захад, узялі штурмам крэпасці Фуд і Луд, заваявалі Цыліцыю, забралі ў палон непакорных сыноў і дачок Расіса, спагналі багатую даніну з сыноў Ізмаіла, што жывуць на ўскрайку

Хелеонскай пустыні.

Н а в а х у д а н о с а р. Няблага, няблага...

А х і о р. А на адваротным шляху, Ваша Вялікасць, мы завярнулі ў Месапатамію і суцішылі бунты, што ўзнялі жыхары Сіпару, Вавілону і Барсіпы ў час адсутнасці нашых войскаў.

Н а в а х у д а н о с а р (*пагрозліва*). Спадзяюся, бунтаўшчыкі жорстка пакараныя?

А х і о р. Так, Ваша Вялікасць. Усё мужчынскае насельніцтва непакорных гарадоў выбіта ўшчэнт, а жаночае закладнёна наноў нашымі воінамі.

Н а в а х у д а н о с а р. Гэта мне даспадобы, цалкам пасірыйску... А як вы думаеце, мае верныя служкі, чаму мы заваявалі столькі земляў і перамаглі столькі народаў?

А л а ф е р н і А х і о р пераглядваюцца.

А л а ф е р н (*асцярожна падбірае словы*). У нас самая вялікая армія, мой Цар, добра навучаныя і смелыя воіны, найлепшая для нашага часу зброя.

Н а в а х у д а н о с а р. Не, Алаферн! Памыляешся! Вы заваявалі столькі земляў і перамаглі столькі народаў, таму што спаўнялі волю Бога. Сапраўднага Бога, а не ўяўных бажкоў тых баязліўцаў, што нам скарыліся. І ведаеце, хто гэты Бог?

А х і о р (*няўпэўнена*). У нашым царстве шмат народаў і шмат багоў, Ваша Вялікасць. Асірыйцы найбольш шануюць Ашура, мы, аманіты, Мардука, а вось яны, медыйцы, багіню Іштар...

Н а в а х у д а н о с а р. Не, Ахіор! Ты таксама памыляешся! Не Мардук і не распусная Іштар, што прыходзіла ў сне сучыцца з Алафернам! Пакуль вы былі ў чарговым паходзе, мне адкрылася

вялікая таямніца! (*Усхопліваецца з трона*). Я -- той сапраўдны Бог, якому павінны пакланяцца асірыйцы і ўсе заваяваныя народы!

А х і о р (*разгублена*). Але ж Ваша Вялікасць...

А л а ф е р н не заўважна кранае А х і о р а за руку.

Н а в а х у д а н о с а р (*натхнёна*). Так, мне адкрылася, што я – Бог, але не ўсе народы ведаюць пра гэта і не ўсе шануюць маю боскасць. Я разаслаў ганцоў у заваяваныя і яшчэ незаваяваныя намі краіны з загадам адмовіцца ад сваіх ілжывых багоў і пакланяцца мне, Навухаданосару Вялікаму. Многія адразу скарыліся, але ёсць і такія, якія пагардліва назвалі мяне самазванцам. Вось чаму я выклікаў вас, ваявода Алаферн і дарадца Ахіор: узнімайце наша войска і вядзіце яго на тых народы, якія не прызналі маёй улады і маюць нахабства пакланяцца іншым багам, чым Навухаданосар Вялікі!

А л а ф е р н (*ціха*). Ваша Вялікасць, армія толькі што вярнулася з паходу. Жаўнерам патрэбны адпачынак.

Н а в а х у д а н о с а р. Найлепшы адпачынак для жаўнера – новыя перамогі і багатая здабыча. Скажыце воінам, што я аддаю ім на рабаванне ўсе гарады, якія яны заваююць. Думаю, гэта ўзніме іх баявы дух. І яшчэ адно: з сённяшняга дня я загадваю называць мяне Ваша Боская Вялікасць. Зразумелі?

А л а ф е р н і А х і о р (*схіляюцца ў паклоне*). Так, Ваша Боская Вялікасць.

Н а в а х у д а н о с а р (*апантана*). Вазьміце сто дваццаць тысяч пешых воінаў і дваццаць тысяч конніцы, вядзіце іх на Сідон і Суру, Аскалон і Газу, Мааб і Самарыю, а потым на Іудзею. Няхай зямля застогне ад тупата ног маіх жаўнераў, яры напоўняцца цэламі забітых ворагаў і зраўняюцца з гарамі, рэкі і азёры набрыняюць крывёй

нечасцівых. Так загадвае вам Навахуданосар Вялікі, цар Асірыі, Бог на зямлі! Выконвайце загад!

Разгубленыя А л а ф е р н і А х і о р выходзяць з троннай залы.

А х і о р (*шэптам*). Мардук нас беражы! Як табе гэта падабаецца, Алаферн?

А л а ф е р н. Уяўляеш, Ахіор, аказваецца, у маладосці я піў віно і хадзіў па дзеўках з самім Богам!

З’ява другая

Вефулія. Вялікі каменны дом удавы Ю д з і ф і. Ля дома з’яўляецца пісец С у с а з гусямі ў руках, азірнуўшыся навакол ці няма выпадковага сведкі, забіраецца ў садзік, уладкоўваецца пад адным з вокнаў і спявае, акампаніруючы сабе на гусях.

С у с а. Вось і зіма адышла;
дождж перастаў, мінуўся;
кветкамі зацвітае зямля,
час песняў птушыных настаў,
і горліца ў нашым краі заспявала,
налівае смакоўніца пупышкі,
вінаградныя лозы пахнуць у квецені.
Устань, мая любая, мая гожая, выйдзі!

Адно з вокнаў нячутна расчыняецца, паказваецца зацікаўлены твар Ю д з і ф і. С у с а працягвае спяваць пад суседнім вакном, не заўважаючы гаспадыні.

С у с а. Горлінка ў горнай цясніне,
пад паветкаю скалаў!
Пакажы мне свой тварык,
дай мне пачуць твой галасок;
бо твой голас – салодкі,
бо мне тварык твой вабны!¹

Ля дома Ю д з і ф і з’яўляецца гарадскі старэйшына Х а б р ы с, са здзіўленнем заўважае пад адным з вокнаў С у с у, а ў другім акне – цікаўную Ю д з і ф.

Х а б р ы с (*гнеўна*). Што тут адбываецца? У гонар каго гэты канцэрт, Суса?

Убачыўшы старэйшыну, С у с а лякаецца ад страху.

С у с а. Выбачайце, мой пане! (*Хавае гуслі за спіну*).

Ю д з і ф (*з акна*). Пачакай, Хабрыс! (*Знікае ў доме*).

Х а б р ы с (*насоўваецца на Сусу*). Што робіш ты пад вокнамі шаноўнай удавы Юдзіфі? І чаму кінуў даручаную табе важную працу?

С у с а (*няўцямна*). Я толькі на хвілінку...

У садзіку з’яўляецца Ю д з і ф, імкліва падыходзіць да Х а б р ы с а і С у с ы.

Ю д з і ф. Я зараз усё растлумачу. (*Працягвае С у с у вялікую спелую грушу*.) Гэта табе ўзнагарода за песню, хлопча. Ад імя Мэлхолы. На жаль, яе няма дома.

С у с а (*зусім разгублена*). Мэлхолы няма?

¹ Фрагмент “Песні Песняў” у перакладзе Васіля Сёмухі.

Ю д з і ф. Так, але я атрымала істае задавальненне. *(Да Хабрысы)*. Відавочна, сённяшні спеў, як і ўчарашні, прызначаўся для маёй служкі Мэлхолы, якую я паслала па ваду.

Хабрыс. І дзеля гэтага ён кінуў пільную працу, якую я яму даручыў? *(Да Сусы)*. Ты напісаў адказ святару Іякіму, нягоднік?

Суса. Ужо іду, мой пане! *(Уцякае з усіх ног)*.

Ю д з і ф. Не гневайся на яго, Хабрыс. Ён вельмі здольны хлопец.

Хабрыс *(не можа супакоіцца)*. Здольны, але які лянівы! І навошта я ўзяў яго ў пісцы?

Ю д з і ф. А яшчэ ён закаханы. Ну, Хабрыс, кінь сердаваць. Успомні, які ты сам быў у яго ўзросце.

Хабрыс. Я ў ягоным узросце не лазіў пад чужымі вокнамі.

Ю д з і ф *(ціха)*. На жаль. *(Іным голасам)*. Кажы, што прывяло цябе пад мае вокны?

Хабрыс. Тое, што і раней. Ты абдумала маю прапанову, Юдзіф?

Ю д з і ф. Так, Хабрыс. Абдумала. Не крыўдуй, але я не пайду за цябе замуж.

Хабрыс. Але чаму? *(Пачынае хадзіць узад-уперад)*. Ты паводзіш сябе неразумна, Юдзіф. Ты -- удава і я па волі Божай нядаўна стаў удаўцом. Я – гарадскі старэйшына і адзін з самых багатых людзей у Вефуліі. Ты – таксама вельмі багатая і шанаваная ў горадзе асоба. Да цябе адзінай прамаўляе Бог, а муж пакінуў табе каменны дом, аліўкавы сад, два вінаграднікі, трыста валоў і дзвесце авец. Калі мы аб’яднаем нашыя маёнткі...

Ю д з і ф. Ах, Хабрыс! Хіба колькасць валоў і авец – гэта прычына, каб выйсці замуж?

Хабрыс *(надзьмуўшыся)*. Я вельмі паважаю цябе Юдзіф і

заўсёды прыходжу да цябе параіцца ў важных справах. Але цяпер я цябе не разумею.

Ю д з і ф. Ну, добра, Хабрыс. Каб ты не крыўдаваў. Ты ведаеш, што я нічога не раблю, не параіўшыся з Богам?

Х а б р ы с. Так, Юдзіф. Усе гэта ведаюць. *(Схіляе галаву ў наклоне)*.

Ю д з і ф. Дык вось: я размаўляла з Богам і ён сказаў мне пакуль не выходзіць замуж.

Х а б р ы с *(накорліва)*. Што ж, з Богам спрачацца не будзеш. *(Нерашуча)*. А Бог не сказаў табе чаму?

Ю д з і ф. Хабрыс, я прадчуваю нейкую бяду. Вялікае няшчасце. Для Вефуліі, Ерусаліма, для ўсёй Іудзеі. Гарадскім уладам штосьці вядома?

Х а б р ы с. Напэўна пра гэтую бяду папярэджвае нас у лісце і святар Іякім... Цар Навахуданосар абвясціў сябе ўладаром усёй Азіі і нават Богам на зямлі. Асірыйскае войска вырушыла ў паход і цяпер нішчыць землі нашых суседзяў. Палі Сідон і Сура, пад пагрозай Аскалон і Газа, Мааб і Самарыя. Невядома, які лёс чакае Іудзею.

Ю д з і ф. Спадзяюся, Бог нас уратуе.

Х а б р ы с. Альбо, як заўсёды, нам удасца адкупіцца.

Ю д з і ф *(мякка)*. Вось бачыш, Хабрыс: хіба цяпер час размаўляць пра шлюб?

Х а б р ы с. Што ж, вернемся да гэтай тэмы пазней. *(Заклапочана)*. Пайду прасачу, каб той гультай напісаў ліст Іякіму. *(Сыходзіць)*.

Ю д з і ф *(задумліва)*. Добры ён, чалавек, гэты Хабрыс. Гаспадарлівы, спрытны, але сумленны, ніколі нікога не ашуквае. Амаль як мой нябожчык-муж, Манасія. Можа, дарэмна я адмаўляю яму? Толькі не ляжыць да яго маё сэрца. І яшчэ гэтыя нядобрыя

прадчуванні. Асірыйцы, вайна... Хаця, кажуць, шчыраму пачуццю і патоп не перашкода. Вось Суса па-сапраўднаму закаханы ў Мэлхолу, хоць яна такая легкадумная і зменлівая.

З'яўляецца М э л х о л а ў суправаджэнні А х і о р а, які дапамагае ёй несці ваду. Гэтым разам дарадца Алаферна апрануты не ў багаты строй асірыйскага вяльможы, а ў пацёрты і запылены халат прасталюдзіна.

М э л х о л а (*узбуджана*). Мая Гаспадыня, такія навіны, такія навіны!

Ю д з і ф. Што здарылася, Мэлхола? І хто гэты мужчына побач з табой?

М э л х о л а. Гэта бежанец з Самарыі, я сустрэла яго ля крыніцы.

А х і о р (*вітае Юдзіф*). Так, я бедны самарыцянін, выгнаны вайной з роднага краю.

М э л х о л а. Уяўляеш, мая пані: на нас ідзе вялізнае асірыйскае войска, у якім жаўнераў, што пяску ў моры, а на чале стаіць Алаферн – чалавек-павук з сабачай галавой і змяіным жалам замест сэрца...

Ю д з і ф. Змоўч, Мэлхола. Дай мне пагаварыць з чалавекам. Ідзі лепш прыгатуй яму якой ежы.

Незадаволеная М э л х о л а ідзе ў дом.

Ю д з і ф (*да Ахіора*). Асірыйцы ўжо ў Самарыі?

А х і о р. Не, пані, але ўжо занялі Аскалон і Газу. Пачуўшы, які лёс напаткаў іх жыхароў, я не стаў чакаць смерці і вам таксама раю ўцякаць пакуль не позна.

Ю д з і ф. Што сталася з жыхарамі Аскалона і Газы?

А х і о р. Яны не згадзіліся адмовіцца ад сваіх багоў і прызнаць

ўладу Навахуданосара. Асірыйцы разбурылі іх гарады і вёскі, спалілі жніво на палях, забілі ўсіх мужчын, а жанчын і дзяцей пагналі ў палон разам з быдлам.

Ю д з і ф. Гэта жахліва.

А х і о р. А вось жыхары Маабу прынялі іншае рашэнне: яны здаліся на ласку Алаферна.

Ю д з і ф. І які лёс напаткаў іх?

А х і о р (*паціскае плячыма*). Яны засталіся жыць. Алаферн пакінуў у горадзе свой гарнізон, загадаў знішчыць свяшчэнныя алтары і шанаваць Навахуданосара як Бога.

Ю д з і ф. Гэта немагчыма.

А х і о р. Не ведаю, якое рашэнне прымуць старэйшыны вашага горада.

З'яўляецца М э л х о л а з клункам ежы ў руках, аддае А х і о р у.

Ю д з і ф (*да Ахіора*). Калі хочаш – заставайся у маім доме, самарыцянін. Я выдзелю табе месца ў памяшканні для слуг.

А х і о р. Дзякуй, пані. Але я не застануся ў Вефуліі: буду ўцякаць далей. (*Сыходзіць*).

М э л х о л а (*глядзіць услед Ахіору*). Можа, і нам трэба ўцякаць далей ад бяды, гаспадыня?

Ю д з і ф. Ад бяды не ўцячэш, Мэлхола. Чалавек ходзіць на нагах, а бяда даганяе яго на крылах.

З ‘ я в а т р э ц я я

Лагер асірыйцаў. Шацёр А л а ф е р н а. На століку пасярод шатра раскладзена мапа, на ёй стаіць гляк з віном і кубкі. А л а ф е р н у роздуме

схіліўся над мапай, перастаўляючы кубкі з месца на месца. Уваходзіць А х і о р у запыленай вопратцы прасталюдзіна.

А х і о р. Вітаю цябе, ваявода!

А л а ф е р н (*адрываецца ад мапы*). Ахіор, як я рады цябе бачыць! (*Абдымае Ахіора, потым аглядае яго з ног да галавы*). Хіба мой вярхоўны дарадца павінен сам хадзіць у разведку?

А х і о р. А хіба вярхоўны ваявода павінен сам весці ў бой войска?

А л а ф е р н (*смяецца*). Добра, сябра. Расказвай, што ты даведаўся пра Іудзею.

А х і о р. На жаль, яе жыхары не здадуцца без бою і не прызнаюць ўладу Навахуданосара, як маабіцяне. Але яны гатовыя заплаціць багаты выкуп, каб іх пакінулі ў спакоі.

А л а ф е р н. Разумная прапанова. Але мы не можам пакінуць іх у спакоі. Навахуданосару патрэбны не выкуп, а ўлада і прызнанне ягонай боскасці.

А х і о р. Жыхары Іудзеі вельмі набожныя. Яны перакананыя, што іхні Бог выратуе свой народ з любой небяспекі, пакуль народ верны яму і не папаўняе грахоў. Таму яны ніколі не адмовяцца ад свайго Бога і не разбураць дабраахвотна свой адзіны Храм, што знаходзіцца ў Ерусаліме.

А л а ф е р н. Значыць, мае жаўнеры разбураць Ерусалім разам з Храмам. (*Глядзіць на мапу*). Калі верыць мапе, адсюль да Ерусаліму усяго пяць пераходаў.

А х і о р. Так, але нашы жаўнеры стомленыя, а адзіную горную дарогу да Ерусаліма сцеражэ горад-крэпасць Вефулія. Муры крэпасці высокія і ў добрым стане. Мы перахапілі перапіску старэйшын горада з вярхоўным святаром Іякімам у Ерусаліме. Вефулія будзе бараніцца

да апошняга.

А л а ф е р н (*незадаволена*). Падчас штурму загіне шмат нашых жаўнераў.

А х і о р. Так, але ёсць адно выйсце.

А л а ф е р н. Якое?

А х і о р. Не штурмаваць крэпасць, а ўзяць яе асадаю.

А л а ф е р н. Асада зацягнецца на некалькі месяцаў...

А х і о р. А вось і не. Аказваецца, крыніцы, з якіх жыхары Вефуліі бяруць ваду, знаходзяцца па-за сценамі крэпасці. Дастаткова нам узяць пад кантроль крыніцы, і горад, застаўшыся без вады, сам здасца праз тыдзень-другі.

А л а ф е р н. А тым часам нашы жаўнеры набяруцца сілаў перад паходам на Ерусалім... Добра мець такога дарадцу як ты, Ахіор.

А х і о р. А дарадцу добра бывае самому хадзіць у разведку.

А л а ф е р н. Давай вып'ем за наша сяброўства, Ахіор! Ты – аманіт, я – медыец, але чым без нас была б асірыйская армія?

А х і о р. Твая праўда, Алаферн.

А л а ф е р н з А х і о р а м узнімаюць келіхі і выпіваюць.

А л а ф е р н (*разважліва*). З іншага боку, кім бы мы былі з табой без асірыйскай арміі? Дробнымі князькамі маленькіх плямёнаў. А на чале асірыйскай арміі мы заваюем ўвесь свет. (*П'е віно*).

А х і о р. Таксама праўда. (*П'е віно*).

А л а ф е р н. Хаця прызнаюся табе шчыра, Ахіор, настрой у мяне паганы. Адна справа -- будаваць вялікую дзяржаву, іншая – змушаць народы прызнаць Бога, у якога сам не верыш.

А х і о р. Лепей пра гэта не размаўляць, Алаферн. (*Занепакоена азіраецца*). Мы – жаўнеры і выконваем тое, што нам загадаюць.

А л а ф е р н (*сумна*). Ведаеш, мне зноў снілася Іштар. Толькі цяпер яна ўжо не абдымала мяне, не цалавала, а сумная стаяла наводдаль і клікала мяне за сабой...

А х і о р. Мардук нас беражы! Сны твае таксама небяспечныя. Давай лепш вып'ем віна.

А л а ф е р н (*ахвотна згаджаецца*). Давай, Ахіор!

А х і о р (*узнімае келіх*). За ўзяцце Вефуліі і Ерусаліма!

А л а ф е р н. За нашу перамогу! (*Выпівае*).

З'ява чацвёртая

Вефулія. У садзіку ля дома ўдавы Ю д з і ф. Мінула некалькі тыдняў. Спякотны летні дзень. На небе ні воблачка. Ю д з і ф сядзіць на лавачцы ў цені яблыні.

Ю д з і ф (*задумліва*). Вайна... Якое дзіўнае слова. Ты занятая сваімі клопатамі і справамі, як раптам прыходзіць Вайна і гэтыя клопаты робяцца неістотнымі, а справы – нікому непатрэбнымі. Ураджай пшаніцы, вага авечак, спеласць вінаграда, кошты алею. Усё, пра што ты думала, увесь свет, які ведала з маленства, у якім любіла і ўмела жыць, рассыпаецца ў попел, а ты апынаешся зусім у іншым, чужым свеце, у якім трэба наноў вучыцца хадзіць, думаць, адчуваць... Божа, не пакідай мяне ў гэтым свеце адну, без Тваёй падтрымкі і дапамогі.

З'яўляюцца служка М э л х о л а і пісец С у с а. С у с а апрануты як апалчэнец, праз плячо ў яго вісіць лук, на пасе – калчан са стрэламі.

М э л х о л а (*ацярожна*). Мая пані...

Ю д з і ф. Мэлхола... Што чуваць у горадзе?

М э л х о л а. Чуваць енкі і плач, пані. Запасы вады ў гарадскіх цыстэрнах амаль скончыліся. Пад цыстэрнамі ляжаць знясіленыя ад смагі жанчыны і дзеці, старыя і калекі. Ім ужо не даюць вады, толькі воінам. Усе адчайна ўглядаюцца ў неба, а там ні аблачынкі, ніякай надзеі на дождж.

Ю д з і ф. Пакуль у мяне былі запасы вады і віна, мы хадзілі па дамах і дапамагалі слабым і знясіленым. Цяпер у клеці застаўся толькі воцат... *(Да Сусы)*. А які настрой на сценах крэпасці?

С у с а. Прыгнечаны, пані. Асірыйцы абклалі крэпасць з усіх бакоў і не робяць ніякіх спробаў узяць горад штурмам. Ад бяздзейнасці баявы дух жаўнераў падае. Але галоўны наш вораг -- смага... Воіны, праўда, атрымліваюць невялікую колькасць вады штодня, але не могуць глядзець, як паміраюць іх жанчыны і дзеці.

М э л х о л а. Сёння з раніцы народ сабраўся на плошчы і патрабуе ад старэйшын, каб горад здалі асірыйцам.

Ю д з і ф. Мой Божа! Хіба людзі не ведаюць, што іх чакае, калі асірыйцы возьмуць горад?

М э л х о л а. Людзі кажуць: "Хай лепш нас заб'юць, а нашых дзяцей забяруць у палон, чым бачыць, як дзеці паміраюць на нашых вачах ад смагі і голаду".

Ю д з і ф. Але ж павінна быць нейкае выйсце...

М э л х о л а. Па дарозе сюды мы абагналі гарадскіх старэйшын Хабрыса і Озію. Здаецца, яны ідуць па раду да цябе, гаспадыня.

І, сапраўды, з'яўляюцца старэйшына Х а б р ы с і вярхоўны старэйшына О з і я. Х а б р ы с апрануты ў вайсковы строй, на пасе ў яго -- меч.

О з і я. Вітаем цябе, шаноўная ўдава!

Ю д з і ф. Вітаю вас, шляхетныя мужы! Што здарылася?

Х а б р ы с. Дрэнныя навіны: народ патрабуе здаць Вефулію асірыйцам.

Ю д з і ф робіць знак М э л х о л е і С у с у, тыя знікаюць у доме: С у с а – паслухмяна, М э л х о л а – неахвотна.

Ю д з і ф. Дрэнныя навіны разносяцца хутка. І што вы вырашалі?

Х а б р ы с. Мы вырашалі, што здадзім горад праз чатыры дні.

О з і я (*дадае*). Калі не здарыцца цуд.

Ю д з і ф. Чаму праз чатыры дні і які цуд можа здарыцца?

Х а б р ы с. Праз чатыры дні скончацца запасы вады для воінаў.

О з і я. Божы цуд. Напрыклад, пойдзе дождж. Альбо вогнены град спадзе на ворагаў. Альбо мышы згрызуць даспехі і вопратку асірыйскіх воінаў, як гэта здарылася падчас нападу на Ерусалім цара Сінахерыба. (*З надзеяй*). Скажы, сястра, Бог не прамаўляў да цябе апошнімі днямі?

Х а б р ы с (*да Юдзіфі*). Калі Рада старэйшын не можа нічога прыдумаць, можа ты падкажаш нейкае выйсце? На цябе наша апошняя надзея...

Ю д з і ф (*уражаная*). На мяне? (*Пасля доўгага маўчання*). Так, я чула Голас. Цуд здарыцца і Бог уратуе наш горад.

О з і я (*узрадавана*). Які цуд, сястра?

Ю д з і ф. Пакуль не магу сказаць. Напэўна, не вогнены град і не мышы. Не здавайце горад гэтыя чатыры дні і мы пераможам асірыйцаў.

Х а б р ы с. Каб так сталася!

О з і я. Дзякуй, Юдзіф, за надзею. Калі Бог паведаміць табе

нешта канкрэтнае, прышлі нам вестачку.

Х а б р ы с і О з і я адыходзяць.

Ю д з і ф. “На цябе наша апошняя надзея... На цябе наша апошняя надзея... На цябе наша апошняя надзея...” (*Заціскае вушы рукамі. Пасля доўгай паўзы пачынае горача маліцца*).

Пане Божа, мой уладар,
і ўладар маіх продкаў,
Выслухай маю малітву,
малітву слабой жанчыны,
і дапамажы перамагчы асірыйцаў!
Сабралася іх тысяча тысяч
супраць жменькі Твайго народа,
апанавала іх пыха і бязмежная вера ў сілу
жалезных мячоў і копій.
Але Твая сіла -- не ў колькасці мячоў і копій,
а ў справядлівасці і ласцы,
Твая сіла – у вернасці і адвазе
тваіх сыноў і дачок,
якім ты даруеш перамогу:
слабых над моцнымі,
праведных над ганарлівымі!

З дома выходзяць М э л х о л а і С у с а.

Ю д з і ф. Пакінь нас, Суса. Нас з Мэлхолой чакае важная справа.

С у с а недаўменна глядзіць на Ю д з і ф, але развітваецца і паслухмяна

сыходзіць.

М э л х о л а. Якая справа, пані?

Ю д з і ф. Падрыхтуй мой найлепшы строй, найпрыгажэйшыя завушніцы і бранзалеткі, духмяныя алейкі. Ноччу мы ідзем у лагер асірыйцаў.

Дзея другая

З’ява пятая

Лагер асірыйцаў. Шацёр Алаферна. А л а ф е р н адпачывае на вялікім ложку, засланым вышыванымі коўдрамі. Уваходзіць А х і о р з занепакоеным выглядам твару.

А х і о р. Не спіш, Алаферн?

А л а ф е р н (*узнімаецца з ложка*). Яшчэ не. Што здарылася?

А х і о р. Нашыя вартавыя затрымалі двух уцякачак з Вефуліі. Адна з іх сцвярджае, што мае важныя навіны, але раскажа іх толькі вярхоўнаму ваяводзе. Адправіць іх да ката ці захочаш прыняць іх у сваім шатры?

А л а ф е р н. Ну, вядома, вядзі іх сюды. Я кісну ад нуды, а тут хоць нейкая забава.

А х і о р. Хачу цябе толькі папярэдзіць, Алаферн: будзь з імі асцярожны.

А х і о р знікае за палогам шатра, а потым вяртаецца разам з Ю д з і ф і М э л х о л а й.

Ю д з і ф (*убачыўшы пры святле твар Ахіора*). Здаецца, мы ўжо бачыліся? Бедны самарыцянін?

А х і о р (*усміхаецца*). Так, я зрабіў бліскучую кар’еру ў асірыйскім войску. Кланяйцеся вярхоўнаму ваяводзе!

Жанчыны кланяюцца А л а ф е р н у, М э л х о л а стараецца не глядзець у ягоны бок.

А л а ф е р н. Вітаю вас, дочки Іудзеі. Як мне расцэньваць ваш візіт: як варожую вылазку ці як капітуляцыю?

Ю д з і ф (*смела ўзнімае галаву і глядзіць на Алаферна*). Як Божы знак, што прадвясчае табе перамогу, пане.

А л а ф е р н (*убачыўшы твар Юдзіфі*). Не можа быць! (*Робіцца бледны*).

А х і о р (*заўважыўшы бледнасць Алаферна*). Што з табой, мой уладар?

А л а ф е р н (*уражаны*). Гэта яна, жанчына з майго сну! Багіня Іштар!

А х і о р. Табе падалося. Я бачыў гэтую жанчыну ў Вефуліі. (*Да Юдзіфі*). Назаві сваё імя, жанчына, і раскажы: якая навіна прымусіла цябе прыйсці ноччу ў наш лагер і патрывожыць сон вярхоўнага ваяводы?

Ю д з і ф. Я – Юдзіф, дачка Мерарыя, сына Оксы, які быў сынам Елкіі... Са мной мая служка, Мэлхола. А важную навіну я хацела б сказаць вярхоўнаму ваяводзе сам на сам.

А х і о р. Гэта немагчыма. Сам на сам ты можаш паразмаўляць толькі з нашым катом.

А л а ф е р н (*нарэшыце ачуняўшы, да Юдзіфі*). Кажы, у мяне няма сакрэтаў ад майго дарадцы.

Ю д з і ф (*навагаўшыся*). Я прыйшла, каб дапамагчы табе ўзяць Вефулію, пане.

А л а ф е р н. Якім чынам слабая жанчына можа дапамагчы ваяводзе двухсоттысячнага войска?

Я н а. Ці ведаеш ты, што іудзеі – выбраны народ і Бог заўсёды даруе нам перамогу над любым ворагам?

А л а ф е р н з А х і о р а м пераглядваюцца.

А л а ф е р н. Я чуў такую пагалоску, а Ахіор нават схільны ў яе верыць.

Ю д з і ф. Гэта чыстая праўда. Але пры адной умове – калі народ не зграшыць супраць Бога. На жаль, так сталася. Я – вешчка, і ўчора я пачула голас, што Божаму цяперашняму прыйшоў канец і Ён рыхтуе пагібель для Вефуліі і ўсёй Іудзеі. Бог аддасць мой народ на расправу твайму войску. У прызначаны час Бог адыме ў сыноў Іудзеі сілу, яны не змогуць ані ўзняць меч, ані кінуць дзіду, ані нацягнуць цеціву лука. Ты з трыумфам увойдзеш у Вефулію, а потым і ў Ерусалім, не страціўшы аніводнага жаўнера.

А л а ф е р н. І не шкада табе сваіх суайчыннікаў, дачка Іудзеі?

Ю д з і ф. Я выконваю волю свайго Бога.

А х і о р *(да Алаферна)*. Я ж казаў табе, яны страшэнныя фанатыкі.

А л а ф е р н *(да Юдзіфі)*. А калі прыйдзе вызначаны тваім Богам час?

Ю д з і ф. Я буду ўслухоўвацца ў голас Бога і падам знак.

А л а ф е р н. Што скажаш, Ахіор?

А х і о р. У любым выпадку, мы нічым не рызыкуем. Альбо яе Бог падасць знак альбо мы дачакаемся, пакуль жыхары Вефуліі самі перадохнуць ад смагі і голаду.

А л а ф е р н *(разглядае Юдзіф і міжволі пачынае любавання яе)*

прыгожым абліччам, тонкім станам). Добра... Юдзіф. Я паверу табе. Вам са служкай выдзеляць асобны шацёр, дадуць найлепшую ежу і віно, ніводны жаўнер не асмеліцца ўчыніць вам крыўду. Толькі... Пакуль твой Бог не падасць знак, ты будзеш кожнага дня прыходзіць да мяне ў шацёр і мяне бавіць. Разумееш, падчас аблогі ў лагеры – страшэнная нуда. Ты ўмееш таньчыць, Юдзіф?

Ю д з і ф. Не, але я ўмею спяваць і расказваць цікавыя гісторыі.

А л а ф е р н. Што ж, будзеш спяваць і расказваць. *(Да Ахіора)*. Ахіор, распарадзіся, каб нашу вешчку ўладкавалі з належным камфортам.

М э л х о л а *(шэптам да Юдзіфі)*. А ў яго зусім не сабачая галава! Можа, і не змяінае сэрца?

Ю д з і ф і М э л х о л а схіляюцца ў паклоне і ўслед за А х і о р а м выходзяць з шатра.

А л а ф е р н *(задумліва)*. Можа, так і тлумачыцца мой сон: Іштар у абліччы Юдзіф дапаможа мне заваяваць Іудзею?

З’ява шостая

У лагеры асірыйцаў праз некалькі дзён. Шацёр, адведзены Ю д з і ф і М э л х о л е. Ля сцяны навалены багатыя падарункі, атрыманыя ад А л а ф е р н а: персідскія дываны, вышываныя коўдры, залатыя свяцільнікі, срэбраныя вазы. За столікам сядзіць Ю д з і ф, М э л х о л а завіхаецца вакол гаспадыні, падае ёй завушніцы, бранзалеткі, пярсцёнкі.

М э л х о л а *(у захваленні)*. Ах, пані, якая ты прыгожая!

Ю д з і ф. Проста ты ніколі не бачыла на мне столькі блішчостак.

М э л х о л а. Не. Прычына ў іншым. (*Задумваецца*). Па-мойму, ты закаханая, пані.

Ю д з і ф (*сярдзіта*). Мэлхола!

М э л х о л а. Не гнявіся, пані. Але я кажу тое, што бачу.

Ю д з і ф (*насля доўгай паўзы*). Магчыма, ты кажаш праўду. Але мне ад яе не лягчэй.

М э л х о л а. Я табе не здзіўляюся, гаспадыня: Алаферн на дзіва прыгожы і шляхетны мужчына. І мне здаецца, ён таксама ў цябе закаханы.

Ю д з і ф (*у адчай*). Мэлхола! Ты хочаш давесці мяне да распачы? Там, у Вефуліі паміраюць ад смагі і голаду нашыя браты і сёстры. Ім няма на што спадзявацца акрамя як на нашую адвагу і спрыт. А мы з табой размаўляем пра каханне...

М э л х о л а. Я ўсё разумею, пані. Але з каханнем так заўсёды: яно ўспыхвае ў самы неадпаведны момант.

Ю д з і ф. Сёння чацвёрты дзень як мы ў лагеры асірыйцаў. Калі я нарэшце не адважуся, заўтра старэйшыны здадуць Вефулію ворагам. Пачнецца разня, гвалт, а потым асірыйскае войска хлыне на Ерусалім. Ты памятаеш мой загад?

М э л х о л а. Так, пані. Ноччу нікуды не выходзіць з шатра і быць напaгaтoвe. Хаця, прызнаюся, загад твой выканаць няпроста: столькі салдат і афіцэраў прагнуць маёй увагі. Калі б не страх перад Ахіорам, яны б накінуліся на мяне як галодныя сабакі на костку.

Ю д з і ф. Таму паводзь сябе асцярожна і ні з кім не какетнічай, як ты любіш. Памятай пра Сусу.

М э л х о л а (*накрыўджана*). За мяне не хвалойся, пані.

Ю д з і ф (*уздыхае*). І праўда. Чыя б карова мычала...

У шацёр уваходзіць А х і о р. М э л х о л а схіляецца ў паклоне.

А х і о р (*да Юдзіфі*). Алаферн чакае цябе ў сваім шатры.

Ю д з і ф. Я гатова.

А х і о р. Як там твой Бог, яшчэ не падаў знак?

Ю д з і ф. Яшчэ не.

А х і о р. Ягонае маўчанне пачынае мяне непакоіць. Як і твая прысутнасць у лагеры, дачка Іудзеі.

Ю д з і ф. У ваяводы Алаферна іншае меркаванне.

А х і о р. Гэта трывожыць мяне яшчэ больш. Сёння Алаферн загадаў наладзіць пір для ўсяго войска. У твой гонар.

Ю д з і ф. Я не прасіла яго гэта рабіць.

А х і о р. Але папрасі свайго Бога, каб ён занадта не марудзіў. У нашых жаўнераў заканчваецца цярпенне. Яны гатовыя ўварвацца ў Вефулію без усякага знака і выразаць усё жывое. Хадзем, я праводжу цябе.

А х і о р і Ю д з і ф выходзяць з шатра.

М э л х о л а. Не ведаю, што задумала мая гаспадыня, але Ахіор робіцца ўсё больш падазроны. Можа, дарэмна пані забараніла мне з ім какетнічаць?

З'ява сёмая

Лагер асірыйцаў. Шацёр А л а ф е р н а. Пасярод шатра прыгатаваны стол з ежай і віном. Узлаваны нечым А л а ф е р н налівае сабе кубак віна і выпівае да дна. Уваходзіць Ю д з і ф, аглядаецца цераз плячо.

А л а ф е р н. Юдзіф, нарэшце! (*Ідзе насустрач Юдзіф*).

Ю д з і ф. Што гэта з Ахіорам? Ён не захачеў увайсці ў шацёр і

паводзіць сябе неяк дзіўна.

А л а ф е р н (*незадаволена*). Мы размаўлялі з ім на тэалагічныя тэмы і разышліся ў поглядах.

Ю д з і ф. На тэалагічныя?

А л а ф е р н. Ахіора непакоіць, што твой Бог каторы дзень не падае нікага знаку. А мяне гэта радуе.

Ю д з і ф. Чаму радуе?

А л а ф е р н. Бо гэтыя дні я праводжу з табой. Хто б мог падумаць, што яны стануцца такімі шчаслівымі? А могуць быць яшчэ шчаслівейшымі... (*Хоча абняць Юдзіф*). Ты такая прыгожая, Юдзіф!

Ю д з і ф (*вызвальеца з абдымкаў*). Хіба мала ў цябе было прыгожах каханак, Алаферн? Медыек, асірыек, егіпцянак...

А л а ф е р н. Шмат, але іхняя прыгажосць – як багатыя строі, якія з прыемнасцю апранаеш, а потым складваеш у кафар і забываешся пра іх. Ты – іншая, Юдзіф. Калі ты ўпершыню ўвайшла ў мой шацёр, я прыняў цябе за багіню Іштар са свайго сну. Нібы маланка працяла неба, у паветры запахла навльніцай. Ты прыцягваеш мяне і, адначасова, адштурхоўваеш. У табе тоіцца нейкая небяспека, нейкая таямніца...

Ю д з і ф. А цябе небяспека натхняе. Ты бавішся са мной як котка з мышкай.

А л а ф е р н. А наступнага дня ты прыйшла да мяне, спявала для мяне песні, расказвала пра сваё дзяцінства і замужаства, пра свае вінаграднікі і аліўкавы сад, якія ты так любіш. І мая душа прыляпілася да тваёй душы...

Ю д з і ф. А ты раскажаў мне пра сваю радзіму, небяспечнае жыццё заложніка пры асірыйскім двары, пра інтрыгі, перавароты, пра ваенныя выправы і перамогі, якія прынеслі табе славу... І маё цела пацягнулася да твайго цела...

А л а ф е р н. Юдзіф, мы падыйшлі з табой да рысы, за якой нас чакае нешта вялікае. Але чамусьці баімся пераступіць гэтую рысу. Я не магу цябе няволіць. Але, павер мне, нашая сустрэча была непазбежная як смерць, гэта падарунак багоў, фатум. (*Налівае сабе і Юдзіфі віна ў кубкі.*) Пасля таго, як я выканаю загад Навахуданосара, я забяру цябе ў Нінею, ты будзеш жыць са мной шчасліва ў шыкоўным палацы.

Ю д з і ф. Не, Алаферн. Я не змагу быць шчасліваю без сваіх вінаграднікаў і аліўкавых дрэў, без маленькай Вефуліі і святога Ерусаліма. Калі іх не стане, не стане і мяне.

А л а ф е р н. Ну, хочаш, я не буду разбураць Вефулію і Ерусалім і дарую жыццё ўсім тваім суайчыннікам?

Ю д з і ф (*уражаная*). Такое магчыма?

А л а ф е р н (*паціскае плячыма*). Чаму не? (*Жартаўліва*). Можа, твой Бог перадумаў караць свой народ і таму каторы дзень не адзваецца?

Ю д з і ф. Але калі мой Бог праявіць літасць ці праявіць яе цар Навахуданосар? (*Заклапочана*). Што будзе з табой, калі ты павернеш войска і з'явішся да цара, не заваяваўшы Іудзею?

А л а ф е р н. А чаму ты вырашыла, што я павярну войска? Я ўчыню з Іудзеяй тое, што ўчыніў з Маабам: увайду ў Вефулію і Ерусалім, але не буду разбураць гарады і выразаць жыхароў. Проста пакіну там свае гарнізоны і прымушу жыхароў пакланяцца Навахуданосару як Богу. Цар будзе задаволены.

Ю д з і ф (*у адчай*). Але гэта немагчыма!

А л а ф е р н (*не слухаючы Юдзіфі*). Праўда, будучь незадаволеныя мае жаўнеры, якім пасля доўгай асады хочацца выпусціць пар і пажывіцца здабычай. Але я аддам ім сваю долю здабычы з заваяваных раней гарадоў. Сёння я загадаў наладзіць пір

для ўсяго войска. У твой гонар, Юдзіф.

Ю д з і ф. Ты нічога не зразумеў, Алаферн! Ні я, ні мой народ ніколі не адмовімся ад свайго Бога і не прызнаем богам Навахуданосара!

А л а ф е р н. Але чаму?! Вы захаваеце жыццё, захаваеце свае гарады, краіну! Навахуданосары прыходзяць і сыходзяць, нават Асірыйская імперыя не вечная. Думаеш, мне прыемна называць Навахуданосара богам? Успрымайце гэта як часовы манеўр!

Ю д з і ф. Нельга манеўраваць тысячы гадоў. Калі б мой народ хоць раз адмовіўся ад свайго Бога, то даўно знік бы, як ручай у пясках пустыні.

А л а ф е р н. Твой Бог самалюбны і жорсткі, Юдзіф! Хіба добры Бог вынішчаў бы свой выбраны народ, хіба загадаў бы слабой жанчыне ісці ў лагер ворагаў?

Ю д з і ф. Давай не будзем спрачацца на тэалагічныя тэмы, Алаферн. А то пасварымся, як вы з Ахіорам... Налі нам лепш віна.

А л а ф е р н (*апамятаўшыся*). І сапраўды. (*Налівае ў кубкі віна*).

Ю д з і ф. Ты сказаў, што мы падыйшлі з табой да рысы, за якой нас чакае нешта вялікае. Мы будзем піць віно, я буду спяваць для цябе, і, можа, нарэшце адважуся.

А л а ф е р н. Няхай так станецца!

А л а ф е р н выпівае віно, а Ю д з і ф пачынае ціха спяваць.

Ю д з і ф (*спявае*). Я нача́мі на ложку шукала
каханага сэрца майго,
я шукала яго, не знайшла.
Устану, і горад увесь абыду,
па вуліцах і завулках,

шукацьму таго,
каго сэрцам кахаю,
я шукала яго, не знайшла.
Сустрэлі мяне вартавыя,
што па горадзе йшлі дазорам:
“Ці бачылі вы, каго сэрцам кахаю?”
Толькі я іх мінула,
як знайшла, каго сэрцам кахаю;
прывяла ў дом сваёй маці,
у свяцёлку роднае маці сваёй²...

Інтэрмедыя другая

На пастаменце пасярод сцэны ўзвышаецца чалавечая Г а л а в а. Валасы на Г а л а в е ўскудлачаны, вочы шалёна гараць. Насупраць пастаменту стаіць Ж а н ч ы н а ў пагрозлівай позе з узнятымі ўгору рукамі.

На заднім плане ўзвышаецца гара запыленых кніг, карцін, вінілавых плытаў, якая стала яшчэ большай.

Г а л а в а. Сука! Забіць спячага чалавека, адсекчы яму галаву як барану!

Ж а н ч ы н а. Жарабец! Ты пяліўся на мяне з першай сустрэчы, адно было табе ў галаве, як зацягнуць мяне ў ложак!

Г а л а в а. Ты ўвесь час хлусіла мне. Ніводнага слова праўды я не пачуў з тваіх вуснаў!

Ж а н ч ы н а. А ты пагражаў мне і страшыў, што выражыш увесь мой народ!

Г а л а в а. Ён таго заслугоўваў, твой народ, калі нарадзіў такую

² Фрагмент “Песні песняў” у перакладзе Васіля Сёмухі.

яхідну, як ты! Меў рацыю Гітлер, калі казаў, што характар Юдзіфі ўвасабляе найгоршыя рысы габрэйскай нацыі!

Ж а н ч ы н а. Антысеміт чортаў!

Г а л а в а. Сіяністка саматужная! Хто выхваляўся, што прысвячае свой подзвіг узвышэнню Іудзеі?

Ж а н ч ы н а. А ты – дэгенерат! Ты здрадзіў свайму народу, і, як шакал, пабег лізаць лапы асірыйскаму тыгру.

Г а л а в а. Так, бо меў галаву на плячах і не спрабаваў затрымаць лакаматыў гісторыі, але ўскочыў на хаду ў цягнік і паехаў у патрэбным кірунку.

Ж а н ч ы н а. З-за такіх канфармістаў як ты, уся гісторыя рушыла ў памылковым кірунку і хутка зваліцца пад адхон! Забыўся, якую разню ўчыніла твая армія ў Сіпару і Вавілоне, у Аскалоне і Газе?

Г а л а в а. Не, гісторыя зваліцца пад адхон з-за такіх як ты! Ты была першаю тэрарысткай у свеце і ўсе рэвалюцыянеры, фашысты, ісламісты – твае ўдзячныя паслядоўнікі. Тваё імя напісана на іх сцягах!

Ж а н ч ы н а. Няпраўда! Я не ўзрывала нявінных дзяцей і жанчын, я забіла ўзброенага ворага, каб дзяцей і жанчын выратаваць ад смерці.

Г а л а в а (*абурана*). Узброенага? Якога ты зацягнула ў ложак і напаіла да бяспамяцтва віном?

Ж а н ч ы н а. А што мне было рабіць: на двубой цябе вылікаць? Я карысталася той зброяй, якую мела і ўчыніла так, як загадаў мне Бог!

Г а л а в а. А ты ўпэўнена, што гэта быў Бог? А, можа, Д'ябал? А, можа, увогуле не было ніякага Голасу Адтуль, толькі твае хворыя амбіцыі ды трызненні?

Ж а н ч ы н а раптам нерухомее, а потым бязвольна асоўваецца на падлогу.

Г а л а в а (*пагардліва*). Бог загадаў ёй ратаваць Айчыну...
Жанна Д'арк знайшлася!

Ж а н ч ы н а не адказвае.

Г а л а в а (*не можа супакоіцца*). Што маўчыш? А, можа, цябе ўвогуле ніколі не існавала і Марцін Лютэр меў рацыю, назваўшы гісторыю Юдзіфі паэтычнай выдумкай?

Ж а н ч ы н а плача.

Г а л а в а. Ну, вось, зноў слёзы. Навошты было ўсё раскручваць ад пачатку? Я ж казаў, чым гэта скончыцца.

Ж а н ч ы н а (*узнімае вочы*). Так, не было ніякага Голасу. Я схлусіла.

Г а л а в а (*не разумее*). Ты пра што?

Ж а н ч ы н а (*скрозь слёзы*). Яны прыйшлі да мяне і сказалі: “На цябе наша апошняя надзея. Калі Бог прамовіць да цябе, падкажа выйсце – дай знаць”. А ён маўчаў. Бог даўно ўжо не размаўляў са мной. А яны чакалі. Паміралі ад смагі і голаду. І я не вытрымала. Сказала, што чула Голас і здарыцца Божы цуд, які выратуе Іудзею. І зрабіла тое, што зрабіла.

Г а л а в а. Вось дык сюрпрыз...

Ж а н ч ы н а. Можа, таму мы цяпер *тут*. Разам. Прабач.

Г а л а в а (*прымірэнча*). Я ўжо казаў, што больш не крыўдую. Мне прыемнае тваё таварыства. У нас ёсць кнігі, карціны, вінілавая плыты...

Ж а н ч ы н а (*вінавата*). Хочаш, я пачытаю табе ўслых?

Г а л а в а. Давай. Можа, з'явілася пра нас нешта новае?

Ж а н ч ы н а выбірае з груды кніг невялікую кніжачку ў каляровай вокладцы, адкрывае наўгад і зачытвае ўрывак.

Ж а н ч ы н а. Надар Джын. “Пять повестей о суете”: “За этим она к нему и метнулась: крутит ему яйца во имя родного Петхаина. Крутила ночь, две, а когда генерал приустал, чик – и снесла Олохрену кочан. Это ведь тоже радость: свалить в корзинку кочан! Прибежала с корзинкой в свой Петхаин и потребовала прописки прямо в Библии: я, мол, послужила родному народу! Но ведь никто ж не подглядывал, как послужила-то! И никто не знает – почему послужила-то!”

Г а л а в а. Хопіць! Змоўч!

Доўгая паўза.

Ж а н ч ы н а (*нерашуча*). Можа, пачытаць класіку? Ахматаву, Гумілёва?

Г а л а в а. Класіку ўсе ведаюць на памяць. У школе вучаць. (*Да гледачоў*). Ведаеце, хто напісаў: “понеже от прирожения звери, ходящие в пустыни, знают ямы своя; птицы, летающие по възьдуху, ведают гнезда своя; рыбы, плавающие по морю и в реках, чувють виры своя; пчелы и тым подобныя бороняць ульев своих, -- тако ж и люди, игде зародилися и ускормлены суть по бозе, к тому месту великую ласку имають”? Гэта пра яе... (*Да Жанчыны*). Пастаў лепш музыку, каханая. Араторыю Вівальдзі “Трыумф Юдзіфі”.

Ж а н ч ы н а (*усміхаецца*). Зноў?

Г а л а в а (*задаволена*). Ты ж ведаеш, гэта мая ўлюбёная плыта.

Ж а н ч ы н а знаходзіць сярод вінілавых пласцінак патрэбную і ўключае прайгравальнік. Гучыць арыя Вандроўніка з араторыі Антоніа Вівальдзі “Трыумф Юдзіфі”.

З’ява восьмая

Вефулія. Мінула некалькі месяцаў пасля асады горада асірыйцамі. У садзіку ля дома ўдавы Ю д з і ф і пісец С у с а чытае ўслых М э л х о л е толькі што скончаную аповесць “Пра тое, як праведная Юдзіф адсекла галаву лютаму Алаферну”.

С у с а (*натхнёна*). Калі раніцай пятага дня вярнулася Юдзіф са служкай сваёй у Вефулію, збегліся ўсе жыхары горада, бо ўжо не спадзяваліся пабачыць яе жывой. Юдзіф дастала з торбы галаву Алаферна і сказала: “Забіў яго ўсемагутны Бог маёй слабой рукою”. І насадзілі яны галаву Алаферна на дзіду і рушылі адважна на лагер асірыйцаў. Ubачыўшы галаву свайго забітага ваяводы, асірыйцы злякаліся і кінуліся ўцякаць, а іудзеі гналіся за імі і забівалі на ўсіх дарогах і сцежках. І загінула ў той дзень восемдзсят тысяч асірыйцаў, а сыны Іудзеі, захапіўшы багатую здабычу, святкавалі перамогу і славілі адважную ўдаву Юдзіф: “Будзь бласлаўёна, дачка, у кожным доме Іудзеі, ты – выбранка Бога, слава Ерусаліма і гонар нашага народу!” Усё. (*Да Мэлхолы, з надзеяй*). Табе спадабалася, Мэлхола?

М э л х о л а (*няпэўна*). Так. Толькі абавязкова напішы, як звалі службу Юдзіфі. І не чытай сваю аповесць гаспадыні.

С у с а. Чаму? Я хацеў бы пачуць яе меркаванне.

М э л х о л а. Не трывож яе, прашу цябе. Апошнім часам пані чуецца дрэнна і амаль не выходзіць з дому.

С у с а (*з гонарам*). Уяўляеш, маю аповесць могуць уключыць у святыя кнігі Тамаха!

М э л х о л а. Лепш бы ты думаў пра наш шлюб, Суса!

С у с а. Ды я думаю, Мэлхола, думаю!

Ля дома Ю д з і ф і з'яўляюцца старэйшыны О з і я і Х а б р ы с. Выгляд у іх урачысты, але крыху збянтэжаны.

Х а б р ы с (да Сусы). Ты зноў тут?

С у с а. Так, але я ўжо скончыў аповесць!

О з і я (да Мэлхолы). Мы да тваёй гападыні.

М э л х о л а (насцярожана). Мая гаспадыня дрэнна сябе адчувае.

О з і я. Скажы, што ў нас да яе важная справа.

М э л х о л а знікае ў доме.

С у с а (да Хабрыса). Скажыце, маю аповесць уключачь у кананічныя кнігі?

Х а б р ы с. Пачакай, хлопча.

З дому выходзяць Ю д з і ф і М э л х о л а. Ю д з і ф шчурыць вочы ад яркага святла, яна відавочна даўно не выходзіла на двор. О з і я і Х а б р ы с з павагай кланяюцца Ю д з і ф і.

Х а б р ы с. Вітаем цябе, шаноўная Юдзіф.

О з і я. Няхай будзе бласлаўёнае тваё імя, сястра.

Ю д з і ф. Дзень добры. Што прывяло старэйшын горада на мой парог?

О з і я. Напэўна, сястра не ведае, што мы дасылалі ў Ерусалім да вярхоўнага святара Іякіма афіцыйную просьбу прызнаць цябе святой праведніцай і ўключыць апісанне твайго подзвігу ў кнігі Тамаха.

Ю д з і ф (*здзіўлена*). Навошта?

Х а б р ы с. У знак удзячнасці жыхароў Вефуліі за твой подзвіг.

Ю д з і ф. Я атрымала ўжо дастаткова знакаў удзячнасці ад жыхароў горада.

О з і я. Для горада вялікі гонар мець сярод ураджэнцаў святога праведніка. Асабліва для такога маленькага горада як Вефулія. Нам, старэйшынам, здавалася, што ты цалкам заслугоўваеш гэтае званне.

С у с а (*не вытрымлівае*). Я напісаў у твой гонар аповесць, пані! “Пра тое, як праведная Юдзіф адсекла галаву лютаму Алаферну”.

Ю д з і ф. Што вам ад мяне трэба?

О з і я і Х а б р ы с пераглядваюцца.

О з і я. Сёння мы атрымалі адказ з Ерусаліма. (*Разгублена*). Спецыяльная камісія вучоных мужоў разглядала тваю справу і прыйшла да высновы, што ты не заслугоўваеш звання святой праведніцы. (*Зазірае ў ліст Іякіма*). Па-першае, ты мусіла хлусіць асірыйцам наконт сваіх намераў і планаў Бога. Па-другое, ты спакушала Алаферна сваім выглядам і салодкімі словамі. Па-трэцяе, ты заставалася з ім сам-на-сам і ніхто не ведае, што адбылося паміж вамі ў шатры. Па-чацвёртае, ты ўсёткі забіла спячага чалавека... І так далей. Нам вельмі прыкра, сястра.

С у с а (*абурана*). Але гэта несправядліва!

О з і я (*разводзіць рукамі*). Для нас гэта таксама вялікае расчараванне. (*Да Сусы*). Што да тваёй аповесці, сыну, яна не залічана да кананічных кніг, але яе дазволена чытаць іудзеям як апокрыф.

Х а б р ы с (*суцяшальна да Юдзіфі*). Вырак камісіі не адмяняе тваіх заслуг перад Вефуліяй, Юдзіф. Жыхары горада заўсёды будуць памятаць, хто выратаваў іх ад гібелі.

Ю д з і ф. Гэта ўсё, што вы хацелі мне паведаміць? У такім разе пакіньце мяне, я хачу цішыні і спакою.

О з і я і Х а б р ы с кланяюцца Ю д з і ф і і адыходзяць.

С у с а (*не можа супакоіцца*). Я не згодны! Я напішу палемічны трактат і абвергну ўсе іх аргументы! Людзі будуць чытаць пра подзвіг Юдзіфі ў Бібліі!

Ю д з і ф. І ты, Суса, пакінь мяне.

М э л х о л а (*штурхае Сусу ў бок і выганяе*). А не прасіла я цябе?

С у с а адыходзіць, але нечакана вяртаецца Х а б р ы с.

Х а б р ы с. Яшчэ адно, Юдзіф. Наконт майго сватаўства. Давай лічыць яго... неактуальным. Пасля ўсяго, што адбылося... Розныя здагадкі, плёткі... Ты ж разумеш, Юдзіф.

Ю д з і ф (*з усмешкай*). Разумею, Хабрыс.

Х а б р ы с. Ты мудрая жанчына, Юдзіф. Я магу прыходзіць да цябе па раду, як і раней?

Ю д з і ф. Можаш, Хабрыс. Толькі не ведаю, ці будзе цяпер Бог размаўляць са мной. Пасля ўсяго, што адбылося... Разумееш?

Х а б р ы с. Так. Дзякуй табе. (*Сыходзіць*).

М э л х о л а. Скаты! Якія ж яны скаты!

Ю д з і ф. Мэлхола! Што ты сабе дазваляеш!

М э л х о л а. Няўдзячныя свінні! Пасля ўсяго, што ты для іх зрабіла...

Ю д з і ф. Змоўч, я каму сказала!

М э л х о л а. Не магу! І Суса не лепшы ад іншых. Самалюбны

паўлін! Не пайду за яго замуж.

Ю д з і ф. Дарэмна ты сярдуеш на яго. Суса вельмі таленавіты хлопец і шчыра кахае цябе. Дарэчы, наконт вашага шлюбу... Мэлхола, я вырашыла падарыць табе на вяселле ўсе пярсцёнкі, завушніцы і бранзалеткі, што я мела на сабе, калі хадзіла ў шацёр да Алаферна.

М э л х о л а (*уражаная*). Мая гаспадыня, гэта ж цэлы маёнтак! Адумайся! (*Укленчвае перад Юдзіф*).

Ю д з і ф. Не такі гэта ўжо шчодры падарунак. Проста я не магу больш іх насіць. Можаце іх прадаць і купіць сабе дом.

М э л х о л а. Дзякуй, пані! Можна я раскажу навіну Сусе?

Ю д з і ф. Так, самы час яго сучешыць.

М э л х о л а бяжыць шукаць С у с у, Ю д з і ф сядзе на лаўку ў ценю яблыні.

Ю д з і ф (*ціха*). Божа, калі ты зноў прамовіш да мяне? Тваё маўчанне раніць глыбей, чым людскія словы.

Аднекуль здалёк чуецца песня: “Я начамі на ложку шукала каханага сэрца майго, я шукала яго, не знайшла. Устану, і горад увесь абыду, па вуліцах і завулках, шукацьму таго, каго сэрцам кахаю, я шукала яго, не знайшла...”

Перад домам Ю д з і ф і з’яўляецца А х і о р, гэтым разам убраны як багаты іудзейскі саноўнік.

А х і о р (*да Юдзіфі*). Добры дзень, Юдзіф!

Ю д з і ф. Добры дзень, чалавеку!

А х і о р. Не пазнаеш мяне?

Ю д з і ф (*узіраецца*). Ахіор? Бедны самарыцянін, асірыйскі дарадца, хто ты цяпер? А, можа... мая смерць?

А х і о р (*здзіўлена*). Смерць? О, не, я не прыйшоў помсціць.

Цяпер я вярхоўны дарадца пры святару Іякіму ў Ерусаліме.

Ю д з і ф. Ты зноў зрабіў бліскучую кар’еру.

А х і о р. Дасведчанья дарадцы паўсюль патрэбныя. Акрамя таго, трапіўшы ў палон, я перайшоў у вашу веру.

Ю д з і ф. Ты?

А х і о р. Так. Нарадзіўся я аманітам, потым стаў асірыйцам, цяпер – іудзеем. Бо я – жаўнер і ў мяне простая філасофія: служыць таму, хто мацнейшы. Твой Бог аказаўся мацнейшым за Мардука. Значыць, у яго трэба верыць і яму служыць.

Ю д з і ф. Я рада за цябе. А што прывяло такога важнага саноўніка ў Вефулію?

А х і о р. Мне даручылі перабудову крэпасці. Трэба узвесці муры вакол крыніц. Каб пры наступнай асадзе абаронцы не засталіся без вады.

Ю д з і ф. Так, лепш за цябе з гэтай задачай ніхто не справіцца.

А х і о р. А яшчэ я хацеў сказаць табе, Юдзіф... Я не дакараю цябе за тое, што ты зрабіла. Для свайго горада, для Бога. Але хачу, каб ты ведала. Алаферн быў маім адзіным сябрам. Напярэдадні той ночы я прыйшоў да яго і патрабаваў, каб цябе пакаралі смерцю як лазутчыцу. Мае шпегі данеслі, што ўся Вефулія чакае цуду, які абяцала ўдава Юдзіф. Навошта рызыкаваць? Але Алаферн не згадзіўся і нават угневаўся на мяне, выгнаў прэч. Бо ён цалкам даверыўся табе, Юдзіф. І шчыра цябе пакахаў...

Ю д з і ф (*ціха*). Я ведаю, Ахіор.

А х і о р паціскае плячыма і адыходзіць. Ю д з і ф доўга сядзіць нерухома і ўглядаецца некуды ў далеч. Паступова перад яе вачыма ўсплывае відзеж: ці то ўспамін пра былое, ці то мара пра няздзейсненае. Яна бачыць сябе ў шатры А л а ф е р н а, з адзіным мужчынам, якога пакахала ў сваім жыцці. Шчаслівая Ю д з і ф

сядзіць на ложку, радасны А л а ф е р н ляжыць, паклаўшы галаву ёй на калені.

А л а ф е р н. Вось я і сустрэў цябе, выбранніца мая.

Ю д з і ф. І я сустрэла цябе, выбраннік мой.

А л а ф е р н. І мая душа прыляпілася да тваёй душы.

Ю д з і ф. А маё цела прыляпілася да твайго цела.

А л а ф е р н. Нашая сустрэча была непазбежная як смерць...

Ю д з і ф. Наше каханне будзе доўгае як жыццё ...

З а с л о н а